

Kellék(let)

Visszatekintés a Kellék 10. számának megjelenése alkalmából

„Az ittlét mint világban-való-lét egyúttal egymással-való-lét, másokkal való lét is: annyi, mint másokkal megosztani ugyanazt a világot, egymással találkozni, egymással lenni az egymásért lenni módján.” (Martin Heidegger: *Az idő fogalma*. 34. = Balogh Brigitta: *Hallhatatlanság*. Kellék, 6. szám, 100.) Ilyen tudatos találkozási pontokat hivatott képviselni az a szellemi vállalkozás is, amely egy dinamikus, sokszínűségében is szilárd értékeken nyugvó *szakmai horizont megteremtését* tűzte ki célul – biztosítva ennek folyamatos gazdagítását, kiszélesítését és megújítását.

Így született meg az a szellemi és szakmai műhely, amely Kellék néven indult útjára 1994 decemberében, filozófia szakos egyetemi hallgatók áldozatos munkája eredményeképpen. A Kellék – megteremtve a munkafüzet, diáklap szükséges kereteit – a szakmai önkifejezés vákuumát kívánta megszüntetni, mivel Kolozsváron nem létezett semmiféle filozófiai jellegű szakmai fórum. Ezzel magyarázható ezen vállalkozás sürgető létrejöttének igénye. A kezdeti, útkereső periódust az interdiszciplináris jelleg határozta meg. Az egykori diáklap ma az egyetlen magyar nyelven megjelenő filozófiai jellegű szakkiadvány Romániában, mely filozófiai megalapozottságú szövegek (szakdolgozatok, műhelymunkák, tanulmányok, esszék, fordítások) – minden, ami filozófiának nevezhető – tolmácsolójává vált. Nem ragaszkodik műfaji keretekhez, a határokat a gondolkodás belső ritmusa vonja meg. A Kellék olyan szellemi attitűdöt testesít meg, mely sokféle irányba mutató és ható célkitűzéssel szembesül. Ezt a sokféle igényt igyekszik szolgálni magas szakmai színvonalon.

A lap a felelősség és elkötelezettség jegyében a többszemélyes kapcsolatok alapját kívánja úgy kiszélesíteni, hogy a polifón hangzásvilág képviselje az értékek kiindulópontját. Felismerve a szakmai önkifejezés, a szakmai én kiművelésének fontosságát, a lap nyitott közlésteret biztosít a tehetségesebb egyetemi hallgatók számára. A pályakezdő fiatalok szakmai fórumaként működik, mely biztonságos kereteket nyújt az első „lépések” megtételéhez (a szabad bölcséleti gondolkodás serkentését a lapban folyamatosan megjelenő pályázati felhívások is szolgálják). A filozófiai hagyomány ápolásának tudatos felvállalása az elismert elméleti szövegírók szakmai megnyilvánulásainak és a filozófiatörténet változatos, gazdag és egyedülálló értékeinek gondos

megválasztásában mutatkozik meg. A magyar filozófiai hagyomány ápolásának szükségessége mellett a román (és más) nyelven megjelenő filozófiai kiadványokkal, szakmai műhelyekkel való kapcsolattartás folyamatos kiszélesítését szorgalmazza. A tér és idő megszorításait mellőzve a Kellék egy olyan szellemi együvértartozás körvonalait erősíti meg, mely a hagyományos filozófiai munkák mellett a kortárs filozófiai irányzatok közlését is magára vállalta. Ez a célkitűzés a szakmai kommunikáció felgyorsítását, tágabb keretekbe helyezését segíti elő. A lap olyan kisugárzási közegeként működik, amely azonkívül, hogy egybefogja az eltérő szellemi önkifejezési próbálkozásokat, a gondolat- és értékrendszer gazdag skálájának kiszélesítésére, a végtelen potenciális alkotói körök egybefűzésére is törekszik. Szellemiségével, az ismeretek bővítésén és árnyalásán túl, értékes és eltérő szemléletmódokat közvetít. Nemcsak a filozófia szakos hallgatók felkészülését segíti, hanem az erdélyi magyar tudós és műveit társadalom érdeklődői számára is szellemi műhely.

A célkitűzések színes tonalitását a lap gazdag tematikája tükrözi. Ez több motívum és gondolatrendszer köré szerveződik, amelyek különböző szakmai nézőpontokból közelíthetők meg. Ezt a szerteágazó ismeretanyag-rendszert, amit a Kellék befog, a filozófiatörténeti-kultúrtörténeti hagyomány iránti felfokozott érzékenység strukturálja.

F. Nietzsche semmilyen huszadik századi filozófiai irányzat nem kerülheti meg, hiszen a jelenkori filozófia árnyaltabb megértéséhez vezető út egyes szakaszait a nietzschei filozófia sajátos problémafelvetései képezik. Ennek szellemében a Kellék egy teljes lapszámot szentel a nietzschei életműnek, felvillantva ennek az „odúlakó” filozófiának a rejtettebb összefüggéseit is. Ebből a nem hagyományos módon megformált teljes alkotói képből bomlanak ki a kortárs művészeti, vallásos és morális élményvilágot is meghatározó sajátos nietzschei hangok; helyet kap egy olyan (lehetséges) pszichoetikai modell is, amely újraalapozhatja az embernek mint individuumnak a létformáját.

A kortárs filozófia számos irányzata közül a Kellék a francia fenomenológia legfontosabb kérdésfelvetéseinek az áttekintésére vállalkozik. Külön hangsúlyt kap ezen korszak képviselőinek bemutatása (a szerzők és a művek pontos megjelenési évét is mellékeli a lap), kie-

melt fontosságot tulajdonítva Lévinas munkásságának. (Lévinas *Diakronia és megjelenítés* című tanulmányát Szigeti Attila fordításában olvashatjuk.)

A többnyire egyéni ízlésvilágokat megjelenítő huszadik századi eszmék és szellemi törekvések kaotikumában nehéz tájékozódni és eligazodni. A posztmodern feltétlen szuverenitásának buktatóit tárja fel a lap, a posztmodernét, mely „...a divat lehetséges variációinak és kombinációinak túltelítettségéből adódó kimerülése, amiből egyfajta stílus- és életmódhanyatlás fakad”. (Gregus Zoltán: *A divat margójára íródo festészet?* 10. sz. 67.) Nemcsak jelentős gondolkodók kiiktatását követeli a filozófiai horizontból, hanem a kulturális követeli az értékét is az árujelleggel magyarázza. Megbontja a jelentések egyensúlyát – melyeket saját törvényszerűségek szerint formál (Kulcsár Iringó: *A posztdecens szóhasználatról*. 10. sz. 77.) –, és a társadalmat a jelentésméltóság látványosságába taszítja.

Fontos megjegyezni a Kellék szakmai arculatának minősítésében, hogy nemcsak a jelenkori filozófia széles áramlatát fogja közre, hanem a klasszikus antik bölcsélet gondozását is felvállalja. A görög filozófia megannyi horizontjának egy-egy fontosabb és érdekesebb árnyalata elevenedik meg. A preszókratikus gondolkodók nem elhanyagolható filozófiai feltevései mellett a lap betekintést nyújt a platóni és arisztotelészi korpuszba egy-egy megkerülhetetlen fogalom (lélek, logosz, törvény stb.) kibontásának erejéig. (Ilyés Szilárd: *A lélekdefiníció ontológiai megalapozottsága*. 8–9. sz. 93.) Felvillan a klasszikus periódust követő hellenizmus gondolatvilágának árnyalt továbbélése a keresztény közösség vallásos-szociális mozgatórugóinak keretei között.

Mivel a lap magyar nyelvű, a magyar filozófiai hagyományok ismertetését – korszerű szöveggondozások, újraközlések formájában – nem kerülhette meg. Megismerteti az olvasót a magyar filozófia létjogosultságának, lehetőségeinek kérdéseivel, megjelölve a filozófia nemzeti-partikuláris/univerzális jellegéből fakadó ellentmondásokat: „... ne az legyen [a kérdés], hogy van-e magyar filozófia, hanem az, hogy lehet-e egyáltalán a filozófia magyar (értsd: nemzeti).” (Demeter Attila: „*Nemzeti filozófia*”. 4-5. sz. 57–58.) Emellett ráirányítja a figyelmet a magyar filozófia történet külföldi recepciójára, a magyar kultúrában meggyökeresedett filozófiai áramlatok hatástörténetére. (Larry Steindler: *A magyar filozófia történetírásának tükrében* című munkájának részleteit Balogh Brigitta és Csutak Gabriella fordította.) A magyar filozófiai hagyomány ápolása céljából nyújt betekintést a lap Tavasz Sándor, Joó Tibor, Polányi Mihály gondolkodásába, másrészt ismerteti – írott formában – a magyar filozófiatanszék, a Diotima Baráti Társaság és az Erdélyi Múzeum-Egyesület szervezésében megrendezett nagyszabású Böhm Károly Nemzetközi Konferencia záróvitáját erdélyi magyar és külföldi szakemberek részvételével.

A tematikus palettában egyedi szint képvisel az irodalomfilozófia különleges szellemi kínálata, mely irodalmárok, filozófusok, művészetfilozófusok bevonásával

megpróbál a filozófia nyelvén kommunikálni a művészzel, és kijelölni a filozófia és az irodalom közös belső határait. A magyar irodalom képviselője mellett – a Pilinszky költészetében megjelenő létállapot megragadásán keresztül – a világirodalmi alkotások (Shakespeare, Dosztojevszkij), melyek esetében valamilyen értékméleti-metafizikai töltetű fogalomként megjelenő filozófiai mag kibontásáról van szó.

A Kellékben megjelenő írások kötöttebb tematikai vonulata mellett olyan rugalmas szövegkezelési módzatok, egyéni gondolatfűzések is felvillannak, amelyek egy-egy hosszabb-rövidebb reflexió formájában tárják fel a szerző számára aktuális problémát. Íme néhány továbbkövetendő gondolatföredék: a filozófia problémafelvető jellege miért szembesíti a filozófiát művelő egyént az egyedüllét állandó megélésével? (Veres Zoltán: *A filozófia hűtlensége*. 4–5. sz. 65.); mi magyarázza a modern állam világnézeti semlegességét? (Demeter Attila: *Filozófia és nyilvánosság*. 10. sz. 19.); milyen megalapozottságát lehet felerősíteni a gondolkodó embernek mint egzisztenciának, hogy a „kiüresedett realitás” hirtelen sokkja az egzisztencia szintjén feloldódjon? (Demeter Szilárd: *A filozófiában régecskébb meghonosodott mélabús hangnembről*. 8–9. sz. 153.); hogyan hat ki emberi kapcsolatainkra a másik ember létevére való átlépésnek a lehetetlensége, melynek révén nem „a te (vagy az ő) »én vagyok«-ként tételeződő önmaga érintkezik velem, hanem annak általam való értelmezése” (Balogh Brigitta: *Hallhatatlanság*. 6. sz. 102.); a vallásfilozófiai műveltség elmélyítését szolgálja a kiváló lengyel filozófus, L. Kolakowski bemutatása, aki a logikai argumentáció érveire is támaszkodva az Isten és ember viszonyát megalapozó út bejárhatósági lehetőségeit (misztikus tapasztalat) kutatja. (Tonk Márton: *Leszek Kolakowski: A vallás*. 1. sz. 76.)

A filozófiatörténetben felhalmozott számos problémafelvetés különféle szempontokból való megközelítéséhez, egyéni értelmező módszerek megtalálásához nyújtanak segítséget a világszerte elismert filozófiai szaktekintélyek (Heller Ágnes, Vajda Mihály) több évtizedes munkájának e lapban leközölt eredményei, melyek révén egy intenzív tudományos munkafolyamat részeseivé válunk. Átgondolhatjuk ezen szakemberek véleményét a ma filozófiát művelők legégetőbb kérdéseiről („Ami nekem a filozófia, az valóban rákérdezés” – beszélgetés Vajda Mihállyal). A magyarországi szakfolyóiratokban megjelenő írások között válogatva (a szegedi Különbőség és Pompeji című folyóiratokban közölt művekről van szó), azok kerülnek a Kellék hasábjaira, amelyek kiegészítik vagy teljesebbé teszik a filozófiai szakismeretet. Az alkotómunkát igyekeznek megkönnyíteni a Kellék szerkesztői, akik a hatalmas és átláthatatlan szakirodalomból (melynek gazdag és bőséges jegyzéke megjelenik a lapban) kiemelnek újra kiadott, frissen megjelent szakműveket, melyekről egy-egy általánosabb képet vázolnak, és esetenként a szöveg belsejébe irányítják a tekintetet.

Különálló, sajátos egyéni arculattal rendelkezik a Kellék évente megjelenő melléklete, a Kelléklet, melynek ez idáig két számával ismerkedhetett meg az olvasó. A minőség kritériumának következetes érvényesítését nem lazítja meg a közölt írások sokszínűsége – melyek hagyományos, egyénileg kialakított elemek és különféle nyelvi artikulációs formák ötvöződéséből jönnek létre. A kollázstechnika nyújtotta lehetőségek olyan szabadon kezelhető szövegeket, gondolat sorokat kínálnak, amelyek egyéni módon variálhatók. A kortárs magyar irodalom tehetséges fiatal lírikusai is hozzájárulnak egy-egy írásművel ezen – kiténtetett és választható – szellemi-kulturális toposzban való kényelmes elhelyezkedés megteremtéséhez.

Ez a két kiadvány együttesen eredményesebben tud igazodni egy alkotó-autonóm értelmiségi réteg kialakításához.

Végül szeretném megjegyezni, hogy a teljesség igénye nélkül vettem számba a Kellékben megszólaló szerzőket és ezek írásait. Még sokan segítették és segítik önzetlen munkájukkal és magasfokú szaktudásukkal a közös munkát. Szándékom az volt, hogy átfogó képet nyújtsak a társtalanságában is sokféle igényt kielégítő, határozottan filozófiai arcúval rendelkező folyóiratról, bevallom: azzal a nem titkolt reménnyel, hogy a szakemberek érdeklődésén túl méltán számíthat szélesebb körű érdeklődésre is. „A filozofikus életnek két útja van: az egyik a magányos elmélkedés útja, annak minden módozatával, a másik a kommunikáció útja: egymás kölcsönös megértése a cselekvésben, a szóban és a csend közös meghallásában.” (Karl Jaspers: *Bevezetés a filozófiába*. Bp. 1996. 139.)

Én a magam részéről ez utóbbi éltető erejében bízom.

Gáspár Emese